

sponsum suum, timens errorem incidere Africanum. O « quem dilexit anima mea, annuntia mihi, » doce me. Audio enim in Meridie, id est, in Africa, duas esse partes, imo multas concisiones. « Annuntia ergo mihi ubi pascis, » quæ oves ad te pertinent, quod ovile illic me jubes amare, cui me debeo sociare. « Ne forte fiam vel ut operta. » Illudunt enim quasi latenti, insultant quasi perditæ, quasi nusquam alibi esistenti. « Ne ergo quasi operta, » quasi latens fiam, « Super greges, » id est, super congregationes hæreticorum, « Sodalium tuorum, » Donatistarum, Maximianistarum, Rogatistarum, cæterarumque pestium extra colligentium, et ideo spargentium, rogo te, annuntia mihi, si illic pastorem meum requiram, ut non in gurgitem rebaptizationis incurram. Hortor vos, obsecro vos per sanctitatem talium nuptiarum, amate hanc Ecclesiam, estote in tali Ecclesia, estote talis Ecclesia: amate pastorem bonum, virum tam pulchrum, neminem fallentem, neminem perire cupientem. Orate et pro dispersis ovibus: veniant et ipsi, agnoscant et ipsi, ament et ipsi: ut sit unus grex et unus pastor. Conversi ad Dominum, etc.

SERMO CXXXIX¹.

De verbis Evangelii Joan. x. *Ego et Pater unum sumus.*

I. DOMINUS Deus, Jesus Christus, Filius Dei unicus, natus de Deo Patre sine aliqua matre, et natus de Vir-

¹ Alias LI, de verbis Domini.

gine matre sine homine patre, audistis quid dixerit, « Ego et Pater unum sumus¹. » Si accipite hoc, sic credite, ut mereamini intelligere. Fides enim debet præcedere intellectum, ut sit intellectus fidei præmium. Propheta enim apertissime dixit: « Nisi credideritis, non » intelligetis². » Quod ergo simpliciter prædicatur, credendum est: quod subtiliter disputatur, intelligendum est. Primitus ergo ad imbuendas vestras mentes³ per fidem prædicamus vobis Christum Dei Patris Unicum. Quare additur, Unicum? Quia cujus est Unicus multos filios habet gratia. Cæteri ergo omnes sancti filii Dei sunt gratia, solus ille natura. Qui gratia filii sunt, non sunt quod Pater. Denique nullus sanctorum ausus est dicere, quod ille Unicus ait, « Ego et Pater unum sumus. » Numquid non Pater est et noster? Si non est Pater noster, quomodo dicimus orantes: « Pater noster, qui es in cœlis⁴? » Sed nos filii sumus, quos voluntate sua filios fecit, non ex natura sua filios genuit. Genuit quidem et nos, sed quomodo dicitur, adoptatos, adoptantis generatos beneficio, non natura. Denique et hoc dicti sumus, quia vocavit nos Deus in adoptionem filiorum⁵: homines adoptati sumus. Ille dicitur Unicus, Unigenitus; quia hoc est quod Pater: nos autem homines sumus, Deus est Pater. Quia ergo ille hoc est quod Pater; dixit, et verum dixit, « Ego et Pater unum sumus. » Quid est, « Unum sumus? » Unius naturæ sumus. Quid est, « Unum sumus? » Unius substantiæ sumus.

II. Forte minus intelligitis quid est unius substantiæ. Laboremus, ut intelligatis; adjuvet Deus et me loquentem, et vos audientes: me, ut ea dicam quæ vera sunt et apta sunt vobis; vos autem, ante omnia et præcipue

¹ Joan. x, 30. — ² Isai. vii, 9. — ³ Catechumenos alloqui videtur. — ⁴ Math. vi, 9. — ⁵ Ephes. i, 5.

ut credatis; deinde ut quomodo potestis intelligatis. Quid est ergo, unius substantiæ? Similitudines vobis adhibeam, ut quod minus intelligitur, exemplo clarescat. Ut puta, aurum est Deus, aurum est et Filius ejus. De terrenis si ad coelestia non sunt dandæ similitudines, quomodo scriptum est: « Petra autem erat Christus¹? » Ergo quidquid est Pater, hoc est et Filius: sicut dixi, verbi gratia, aurum est Pater, aurum est filius. Nam qui dicit: Non est ipsius substantiæ Filius cujus est Pater, quid aliud dicit nisi: Aurum est Pater, argentum est Filius? Si aurum est Pater, argentum est Filius; degeneravit a Patre unicus Filius. Homo hominem generat: cujus substantiæ est Pater qui generat, ipsius substantiæ est Filius qui generatur. Quid est, ipsius substantiæ? Homo est ille, homo et ille: animam habet ille, animam et ille; carnem habet ille, carnem et ille: quod est ille, hoc et ille.

III. Sed respondet mihi et dicit hæresis Ariana. Quid mihi dicit? Attende quod dixisti. Quid dixi? Quia filius hominis comparandus est Filio Dei. Plane comparandus: sed non, ut putas, ad proprietatem; sed ad similitudinem. Tu autem quidvis hinc facere, dic? Non vides, dicit, quia major est Pater qui genuit, et minor est Filius qui generatus est? Quomodo ergo vos dicitis? dicit mihi: quomodo ergo vos dicitis, quia æquales sunt Pater et Filius, Deus et Christus; cum videatis, quia homo quando generat filium, minor est filius, et major est pater? Homo sapiens, in æternitate tempora inquiris; ubi non sunt tempora, quæris ætates². Quando major est pater, minor est filius, ambo temporales sunt: ille crescit, quia ille senescit. Nam per naturam homo pa-

¹ 1 Cor. x, 4. — ² Cod. cass. homo sapiens, in æternitate tempora inquiris, ubi non sunt tempora; quæris ætates, ubi non sunt ætates.

ter, per naturam, ut dixi, non genuit minorem; sed per ætatem. Vis nosse, quia per naturam non genuit minorem? Expecta, crescat, et patri erit æqualis. Puer enim parvulus vel crescendo pervenit ad magnitudinem patris sui. Tu autem sic dicis minorem Dei Filium natum, ut nunquam crescat et ad sui Patris magnitudinem vel crescendo perveniat. Jam ergo filius hominis natus ex homine, meliore conditione natus est quam Filius Dei. Quomodo? Quia ipse crescit, et pervenit ad magnitudinem patris sui. Christus autem, sicut dicitis, ideo minor natus est, ut remaneat minor, et non sit expectandus saltem ætatis accessus. Sic ergo dicitis, quia est in natura diversitas. Sed quare hoc dicitis, nisi quia non vis ejusdem substantiæ credere Filium, cujus substantiæ est Pater? Postremo prius confitere ipsius esse substantiæ, et dic minorem. Attende hominem, homo est. Quæ est substantia ejus? Homo est. Quid ille quem generat? Minor est, sed homo est. Ætas dispar est, æqualis natura est. Dic et tu, quod est Pater, hoc est Filius, sed minor est Filius. Dic, fac gradum, dic ejusdem substantiæ, sed minorem, et pervenis ad æqualem. Non enim parum accedis, non parum propinquas veritati, qua confitearis æqualem, si ejusdem substantiæ confessus fueris et minorem. Sed non est ejusdem substantiæ, hoc dicitis. Ergo quia hoc dicitis, Aurum est et argentum: tale est quod dicitis, quale si homo generaret equum. Alterius enim substantiæ est homo, alterius æquus. Si ergo Filius alterius substantiæ est quam Pater, monstrum generavit Pater. Quando enim creatura, id est, mulier parit quod non est homo, monstrum dicitur. Ut autem non sit monstrum, hoc est qui natus est, quod est ille qui genuit, id est, homo et homo, equus et equus, columba et columba, passer et passer.

IV. Creaturis suis dedit, ut quod sunt, hoc generent. Creaturis suis dedit Deus, creaturis mortalibus, terrenis dedit, donavit, ut hoc quod sunt generent; et putas quia hoc sibi non potuit ipse servare, qui est ante sæcula? Qui non habet initium temporis, generaret filium non hoc quod ipse est, generaret degenerem? Audite quanta blasphemia sit dicere, unicum Dei Filium alterius esse substantiæ. Prorsus si ita est, degener est. Si dicas alicui filio hominis: Degener es, quanta injuria est? Et quomodo dicitur filius hominis degener? Ut puta, pater ipsius fortis est, ille timidus et ignavus. Quicumque illum viderit, et vult corripere, attendens patrem ipsius virum fortem, quid ei dicit? Porro vade degener. Quid est, degener? Fortis vir fuit pater tuus, et tu timore contremiscis. Ille cui hoc dicitur, vitio degener est, natura par est. Quid est, natura par est? Homo est, quod est et pater ipsius. Sed ille fortis, ille ignavus; ille audax, ille timidus: tamen homo et homo. Vitio ergo degener est, non natura. Tu quando dicis Unicum Filium, Unum Patris filium degenerem esse, non aliud dicis, nisi quia non hoc est quod Pater: et non jam natus, degener factus est dicis; sed generatus est. Istam blasphemiam quis ferat? Qualibuscumque oculis si istam blasphemiam videre possent, fugerent eam, et catholici fierent.

V. Sed quid dicam, fratres? Non eis irascamur: sed pro eis oremus ut det eis Dominus intellectum; quia forte hoc nati sunt. Quid est, hoc nati sunt? Hoc acceperunt a parentibus suis, quod tenent. Præponunt genus veritati. Fiant quod non sunt, ut possint servare quod sunt: hoc est, fiant catholici, ut possint servare quod homines sunt: ut non in illis percat Dei creatura, accedat Dei gratia. Putant enim quia Patrem honorent per contumeliam Filii. Quando illi dixeris, Blasphemias: res-

pondet: Quare blasphemus? Quia dicis filium non hoc esse, quod pater est. Et ille mihi, Imo tu blasphemus. Quare? Quia æquare vis Patri Filium. Æquare volo Patri Filium, numquid extraneum? Gaudet Pater, quando illi æquo Filium Unicum: gaudet, quia non invidet. Et Deus quia Filio Unico non invidet, ideo hoc quod ipse est generavit. Tu et Filio facis injuriam, et ipsi Patri, in cujus honorem vis contumeliam facere Filio. Certe enim ideo dicis non esse ejusdem substantiæ Filium, ne injuriam facias Patri ipsius. Ego tibi cito ostendo, quia injuriam facis ambobus. Quomodo, inquit? Si dicam Filio alicujus: Degener, non es similis patri tuo; degener, non hoc es quod pater. Audit illud filius et irascitur, et dicit: Ergo degener natus sum? Audit illud pater, et plus irascitur. Iratus autem quid dicit? Ergo ego filium degenerem generavi? Ergo si aliud sum, aliud generavi, monstrum generavi. Quid est, quia cum vis uni deferre per alterius injuriam, ambobus facis injuriam? Filium offendis, sed Patrem non propitiabis. Cum de Filii contumelia honoras Patrem, et Filium offendis et Patrem. A quo fugis? ad quem fugis? Numquid irascente tibi Patre, fugis ad Filium? Quid tibi dicit? Ad quem fugis, quem degenerem fecisti? Numquid offenso Filio curris ad Patrem? Dicit et ipse tibi: Ad quem fugis, quem degenerem genuisse dixisti? Sufficiat vobis, hoc tenete, hoc memoriæ commendate, hoc in vestra fide conscribite. Hoc autem ut intelligatis, ad Deum Patrem et Filium, qui unum sunt, preces fundite.

SERMO CXL¹.

De verbis Evangelii Joan. XII. « *Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui me misit.* » Contra quoddam dictum Maximini Arianorum episcopi, qui cum Segisvulto comite constitutus in Africa blasphemabat.

I. Quid est quod audivimus, fratres, dicentem Dominum: « *Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui me misit?* » Bonum est nobis credere in Christum; maxime quia ipse aperte etiam dixit istud quod audistis, hoc est, quoniam ipse lux venerat in mundum³, et qui credit in eum, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ⁴. Bonum est ergo credere in Christum. Magnum bonum est credere in Christum: et magnum malum est non credere in Christum. Sed quia Christus Filius de Patre est quidquid est, Pater autem non est de Filio, sed Pater est Filii; commendat quidem in se fidem, sed honorem revocat ad auctorem.

II. Hoc enim firmum et fixum tenete, si vultis perseverare Catholici, quia Deus Pater Deum Filium genuit sine tempore, et fecit ex Virgine in tempore. Nativitas illa excedit tempora: nativitas ista illuminat tempora. Ambæ tamen nativitates mirabiles: illa sine matre, ista sine patre. Quando genuit Deus Filium, de se genuit, non de matre: quando genuit mater filium, virgo ge-

¹ Alias ex Sirmondianis 16. — ² Joan. XII, 44. — ³ Ibid. 46. — ⁴ Id. VIII, 12.

nuit, non de viro. De Patre natus est sine initio: de matre natus est hodie certo initio. De Patre natus fecit nos: de matre natus refecit nos. De Patre natus est, ut essemus: de matre natus est, ne periremus. Genuit autem Pater æqualem sibi, et totum quidquid est Filius, habet de Patre. Quod autem Deus Pater est, non habet de Filio. Itaque dicimus Patrem Deum de nullo, Filium Deum de Deo. Propterea omne quod Filius facit mirabiliter, omne quod dicit veraciter ei tribuit de quo est; nec esse potest aliud, quam ille de quo est. Adam factus est homo: potuit esse aliud, quam est factus. Factus est enim justus, et potuit esse injustus. Unigenitus autem Dei Filius, quod est, hoc mutari non potest: in aliud converti non potest, minui non potest, quod erat non esse non potest, non esse Patri æqualis non potest. Sed plane ille, qui omnia Filio dedit nascenti, dedit non indigenti; sine dubio et ipsam æqualitatem cum Patre Pater dedit Filio. Quomodo Pater dedit? numquid minorem genuit, et addidit illi ad formam, ut faceret æqualem? Si hoc fecisset, indigenti dedisset. Jamvero dixi vobis, quod firmissime tenere debetis, id est, totum quod est Filius Pater dedit, sed nascenti, non indigenti. Si nascenti dedit, non indigenti, et æqualitatem sine dubio dedit, et æqualitatem dando æqualem genuit. Et licet alius sit ille, alius iste, non tamen aliud est ille, aliud iste: sed quod ille, hoc et iste. Non qui ille, hic et iste: sed quod ille, hoc et iste.

III. « *Qui me misit, inquit, audistis: Qui me misit, inquit, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, et quid loquar: et scio quia mandatum ejus vita æterna est.* » Joannis Evangelium est, tenete. « *Qui me misit, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, et quid loquar: et scio*

» quia mandatum ejus vita æterna est¹. » O si donet, ut dicam quod volo! Facit enim mihi angustias inopia mea, et copia illius. « Ipse, inquit, mandatum mihi dedit quid » dicam, et quid loquar : et scio quia mandatum ejus » vita æterna est. » Quære in Epistola Joannis hujus Evangelistæ quid de Christo dixit. « Credamus, inquit, » in verum Filium ejus Jesum Christum². Ipse est verus » Deus, et vita æterna. » Quid est, « Verus Deus, et vita » æterna? Verus Filius Dei, verus Deus est, et vita » æterna. » Quare dixit : « In verum Filium ejus? » Quia multos filios habet Deus, propterea discernendus erat, addendo quod verus esset Filius. Non tantum dicendo quod est Filius; sed addendo, ut dixi, quod est verus Filius : ideo discernendus erat, propter multos filios, quos habet Deus. Nos enim filii sumus gratia, ille natura. Nos facti a Patre per ipsum : ille quod Pater, hoc et ipse est : numquid quod Deus est, sumus et nos?

IV. Sed quidam de transverso, nesciens quid loquatur ait : « Propterea, dictum est : Ego et Pater unum sumus³, » quia habent inter se concordem voluntatem, non quia ipsa est natura Filii, quæ est natura Patris. Nam et Apostoli (et hoc ille dixit, non ego :) nam et Apostoli unum sunt cum Patre et Filio. Horrenda blasphemia! Et Apostoli, inquit, unum sunt cum Patre et Filio, quia obediunt voluntati Patris et Filii. Hoccine ausus est dicere? Dicat ergo Paulus : Ego et Deus unum sumus. Dicat Petrus, dicat quilibet Propheta : Ego et Deus unum sumus. Non dicit, absit ut dicat. Novit se aliam esse naturam, salvandam naturam : novit se aliam esse naturam, illuminandam naturam. Nemo dicit : Ego et Deus unum sumus. Quantumcumque proficiat, quantumcumque sanctitate præpolleat, quantolibet culmine virtutis excellat,

¹ Joan. xii, 49, 50. — ² I Joan. v, 20. — ³ Joan. x, 30.

nunquam dicit : Ego et Deus unum sumus : quia si habet virtutem, et ideo hoc dicit; hoc dicendo, quod habebat, amisit.

V. Æqualem ergo Patri credite Filium : sed tamen de Patre Filium, Patrem vero non de Filio. Origo apud illum, æqualitas apud istum. Nam si æqualis non est, verus filius non est. Quid enim dicimus, fratres? si æqualis non est, minor est : si minor est, interrogo salvandam naturam male credentem, quomodo minor natus est? Responde, Minor crescit, annon? Si crescit, ergo et Pater senescit. Si autem quod natus est, hoc erit; si minor natus est, et minor erit : cum detrimento suo perfectus erit, cum detrimento formæ Patris perfectus natus, nunquam perventurus est ad formam Patris. Sic, impii, addicite Filium : sic, hæretici, blasphematis Filium. Quid ergo catholica fides dicit? Filius Deus de Patre Deo : Pater Deus non de Filio Deus. Sed Filius Deus æqualis Patri, æqualis natus, non minor natus; non æqualis factus, sed æqualis natus. Quod est ille, hoc et iste qui natus est. Aliquando fuit Pater sine Filio? Absit. Tolle aliquando, ubi tempus non est. Semper Pater, semper Filius. Sine initio temporis Pater, sine initio temporis Filius : nunquam Pater ante Filium, nunquam Pater sine Filio. Sed tamen quia Filius Deus de Deo Patre, Pater autem Deus, sed non de Deo Filio; non nobis displiceat honorificentia Filii in Patre. Honorificentia enim Filii Patri tribuit honorem, non suam minuit Divinitatem.

VI. Quia ergo dicebam, quod proposueram, « Et scio, » ait, quia mandatum ejus vita æterna est. » Intendite, fratres, quod dico : « Scio quia mandatum ejus vita » æterna est¹. » Et legimus apud ipsum Joannem de Christo : « Ipse est verus Deus, et vita æterna². » Si mandatum

¹ Joan. xii, 50. — ² I Joan. v, 20.

Patris vita æterna est, et Christus Filius ipse est vita æterna; mandatum Patris ipse Filius est. Quomodo enim non est mandatum Patris, quod est Verbum Patris? Aut si mandatum a Patre Filio datum carnaliter accipitis, tanquam dixerit Pater Filio: Hoc mando tibi, hoc illud volo facias: quibus verbis locutus est unico Verbo? Numquid quando mandatum dabat ad Verbum, verba quærebat? Quia ergo vita æterna est Patris mandatum, et ipse Filius est vita æterna, credite et accipite, credite et intelligite, quia Propheta dicit: « Nisi credideritis, » non intelligetis¹. » Non capitis? dilatamini. Apostolum audite: « Dilatamini, ne sitis jugum ducentes cum infidelibus². » Qui hoc nolunt credere, antequam capiant, infideles sunt. Quia vero infideles esse voluerunt, imperiti remanebunt. Credant ergo, ut intelligant. Prorsus mandatum Patris vita æterna est. Ergo mandatum Patris ipse Filius est, qui hodie natus est: mandatum non a tempore datum, sed mandatum natum. Exercet mentes Evangelium Joannis, limat et excarnat, ut de Deo non carnaliter, sed spiritaliter sapiamus. Sufficiant ergo ista, fratres, vobis, ne in longitudine disputationis subrepat somnus obliuionis.

¹ 1 Isai. vii, 9. — ² 2 Cor. vi, 14.

SERMO CXLI¹.

De verbis Evangelii Joan. xiv. *Ego sum via, et veritas, et vita.*

I. INTER cætera, cum sanctum Evangelium legeretur, audistis quod ait Dominus Jesus: « Ego sum via, et veritas, » et vita². » Veritatem et vitam omnis homo cupit: sed viam non omnis homo invenit. Deum esse quamdam vitam æternam³, immutabilem, intelligibilem, intelligentem, sapientem, sapientes facientem, nonnulli etiam hujus sæculi philosophi viderunt. Veritatem fixam, stabilem, indeclinabilem, ubi sunt omnes rationes rerum omnium creaturarum, viderunt quidem, sed de longinquo; viderunt, sed in errore positi: et idcirco ad eam tam magnam et ineffabilem, et beatificam possessionem, qua via perveniretur, non invenerunt. Nam quia viderunt etiam ipsi (quantum videri ab homine potest), creatorem per creaturam, factorem per facturam, fabricatorem mundi per mundum, Paulus apostolus testis est, cui utique debent credere Christiani. Ait enim, cum de talibus loqueretur: « Revelatur ira Dei de coelo super omnem impietatem. » Ista, sicut recognoscitis, Pauli Apostoli verba sunt. « Revelatur ira Dei de coelo super omnem impietatem et injustitiam hominum, qui veritatem in iniquitate detinent⁴. » Numquid dixit eos non detinere veritatem? Sed veritatem in iniquitate detinent. Bonum

¹ Alias xv, de verbis Domini. — ² Joan. xiv, 6. — ³ Florus ad Rom. i. — ⁴ Rom. i, 18, 19.